

KALENDARIUM

HISTORIA STAROŻYTNYCH PRUSÓW I ICH ZIEMI

ERA PREHISTORYCZNA

ROK/LATA	OPIS
18 000-8 000 p.n.e.	Koniec epoki lodowcowej. Renifery szły za cofającym się lodowcem, za nim podążał nieznany lud łowcy. Autochtoni ziemi pruskiej. W Gumbinnen (dzisiaj Gusiew) w roku 1935 znaleziono z kości ostrze włóczni, pochodzącej z okresu 9 000 lat p.n.e.
2 500 lat p.n.e.	Epoka Neolitu. Wędrowka ludów, osiedlanie się na Prusach pierwszych osadników. (wykopaliska)
1 500-900 p.n.e.	Epoka Brązu. Kształtowanie się kultury pruskiej od Sambii po prowincję Pomezanii. Wykopaliska archeologiczne.
750 p.n.e.	Epoka Żelaza. Pierwsi mieszkańcy Prasłowianie (Sarmaci) przybyć mogli pomiędzy VIII a IV wiekiem p.n.e. z nad północy Morza Czarnego. Test Genetyczny Y DNA R1a1.
VI wiek p.n.e. (około)	Pomorze centralno wschodnie, przybycie z Bałkan Ostrogotów Celtów.
484 p.n.e, (około)	Greki Herodot, urodzony w Halikarnossos pisze o Elektronie (bursztyn) szlachetnym tworem natury
400-300 p.n.e.	Wykopalisko z 1915 roku w Królewcu srebrne wotywa pochodzące ze Sparty.
340 p.n.e.	Aristoteles wymienia bałtycki bursztyn.

350 p.n.e.	Pytheas z Massilii (Marsylia) żeglarz, podróżnik pisze o Prusach w "Aestuarium Oceani Mentonoman". <i>Tam podczas wiosennych sztormów morze wyrzuca na brzeg wielkiej ilości bursztynu. Mieszkańcy używają go zamiast drewna do ognia i sprzedają swym sąsiadom (...)</i>
300 p.n.e. (około)	Przybycie Gepidów (Celtów) z Azji Mniejszej, królestwa króla Prusiasa. Osadnictwo w delcie Wisły i zachodnich Prusach. Test Genetyczny Y DNA R1b1b2a1b.
200 p.n.e.	Gepidzi zasiedlają wybrzeże Zalewu Wiślanego i wschód od rzeki Pasłęki. Wzdłuż Zalewu z Sambii rozpoczął się szlak bursztynowy do Rzymu, Grecji i Azji Mniejszej.
100 p.n.e	Założenie portu i factorii rzemieślniczej Truso.

ERA CHRZEŚCIJAŃSKA

ROK/LATA	OPIS
42	Pierwsza mapa sporządzona przez Melę Rzymianina z uwzględnieniem Sarmatów nad Bałtykiem i rzeki Vistula. Za czasów Nerona zaopatrywanie Rzymu bursztynem.
98	Tacyt wymienia Prusów w "Germania", rozdział 45 o bursztynie z północno-wschodniego wybrzeża Bałtyku, Morza Aestów (Prusowie).
100 (około)	Z portu Truso szedł do Rzymu bursztynowy szlak. Początek importu artefaktów z Rzymu. Wykopaliska cmentarza w Weklicach.

350 (około)	Ostrogoci mieszkańcy Pomorza, Gepidzi od delty Wisły na wschod po rzekę Pasłękę i wybrzeże Zalewu Wiślanego ustanawiają z Prusami po prowincję Sambii hołd ich królowi Hermanerikowi.
350(około)	Ostrogoci opuszczają Pomorze, Ziemię Chełmińską, Galindię. Pozostają Gepidzi.
400	Przybywają Słowianie
453	Umiera wódz Hunów Attila. Ostrogoci rozbijają Hunów następnie zdobywają Rzym.
500 (około)	Handlowa Prusów wymiana z Ostrogotami, kontakt z cesarzem Rzymu Ostrogotą Teodorykiem Wielkim.
523	Wizyta Prusów w Rawennie, z darami bursztynu dla cesarza Rzymu Teodorykia Wielkiego. Po prywatnej audiencji u cesarza wracają z Prusami ambasador cesarza Waidewuto i zakonnik Bruteno. Ostrogoci byli Chrześcijanami Arianami.
523	W Honedzie wszystkich pruskich Nobilesów (wodzów) wiec pod kierownictwem Waidewuta. Prusowie przyjmują prawo chrześcijańskie. Obowiązkowe, karano za nieprzestrzeganie.
635	Sveaking Yngvar z Upsali najeżdza Prusy
650	Regularne najazdy na ziemię Prusów morskich rozbójników i sąsiadów, trwające do XII wieku.
700 (około)	Słowianie zaczynają zaludniać ziemię centralnej Wisły, opuszczonej przez Ostrogotów.
800 (około)	Galindowie z Ostrogotami w marszu do Hiszpanii. Bawarski anonimowy geograf pisze, że w pieśni Rolanda mamy tekst o Bałtyckich Prusach których nazywa "Bruzzi".
832	Inwazja Duńczyków "na ziemi było pięć regionalnych zamków . W jednym z nich ludność zgromadziła się po wieści o duńskim lądowaniu, aby odważnie chronić swoją własność. Byli w stanie odnieść zwycięstwo; większość Duńczyków zginęła, a połowa statków została zniszczona. Nagrodą były złoto, srebro i bogate łupy".
862	Prusowie od wczesnych wieków trudnili się handlem z całym ówczesnie cywilizowanym światem. Nie tylko było to z bursztynem, ale na Bałtyku w portach dostarczali skóry futrzane i rodzime wyroby z Truso. Lokalizacja Truso sprawiała, że port był nie do zdobycia. Źródłem futer było najstarsze rosyjskie miasto Nowogorod. Jest tam do dzisiaj ulica Pruska. Była to bardzo żywotna dla Prusów placówka handlowa.

862	W Kaup (Mohowoje) na Sambii znajdowała się militarna baza (wykopaliska) która chroniła tamtejszy port Wiskiauty przed najeźdźcami, morskimi rozbójnikami. W obronie prym wiedli Goci wspierający Sarmatów. Na wieść, że w Nowogrodzie są niepokoje, Got Rurik wyszedł z drużyną wspierając w Siedmiogrodzie obecność Prusów i zaprowadził tam ład.
876	Angielski król Alfred Wielki wysłał żeglarza Wulfstana na Bałtyk dla zbadania tam krajów i obyczajów. Jako pierwszy podaje, że Prusowie potrafili latem mrozić.
880-890	Wulfstan podróżuje po Zalewie Wiślanym i przybywa do centrum rzemieślniczo handlowego portu Truso.
925	Duńczycy króla Blauzahn pod przywództwem Haquina lądują na półwyspie sambijskim. Są wyparci.
940 (około)	Haquin syn króla Danii Haralda II podbija część Sambii i ogłasza się królem. Panowanie krótkie. Ibrahim Ibn Jakub, Żyd, żeglarz z Hiszpanii, handlarz niewolnikami, Prusów nazywa Brus kiedy oni sami siebie zwą Prusai a kraj Prus.
977	Prus, książę Woldemyr wyrzucony z Nowogrodu, w Kaup zbiera drużynę, wraca w 978 roku do Nowogrodu i przejmuje kontrolę nad miastem. Następnie jako Włodzimierz Wielki jest Rusi Kijowskiej założycielem.
1012-1025	Bolesław Chrobry najeżdża Prusy łupiąc wszystko co było do zrabowania. Jest to początek zakłócenia dobrych stosunków Słowian z Prusami. Przez następne 200 lat 14 monarchów próbuje podbić Prusy. Z krzewieniem Chrześcijaństwa nie miało to nic wspólnego.
XI-wiek	Opinia o Prusach. Kronikarz i geograf niemiecki Adam z Bremy pisze o Prusach "homo homini", że żyją tam "ludzie ludzcy".
1014-1035	Kanuth Wielki z Danii próbuje zapanować nad Sambią najbogatszą w bursztyn.
1036	Podczaszy Masław ogłasza się księciem Mazowsza, Kazimierz Odnowiciel wydała jego. Masław ucieka do Prusów.
1043	Ze zbrojnymi wkracza Masław do Korony i bardzo krwawo zostaje pokonany.
1060	Krwawe potyczki pomiędzy Koroną i Prusami.
1076-1086	Kanuth IV z Danii kilka razy przed koronacją i po, próbuje zbrojnie zniewolić ludność Sambii.
1107-1108	Zimą Bolesław Krzywousty najeżdża Prusy nie znajdując oporu niszczy i rabuje. Wraca z bogatymi łupami.
1110-1111	Bolesław Krzywousty przez zamrażnięte jeziora najeżdża Prusy niszcząc i grabiąc.

1112	Książę pomorski Gniewomir z pomocą Prusów odpiera najazdy Korony na ich terytoria.
1115	Bolesław Krzywousty najeżdża i rabuje Prusy.
1119	Bolesław Krzywousty najeżdża Prusy siejąc pożogę i wraca z olbrzymimi łupami.
1138	Śmierć Bolesława Krzywoustego, następuje bezkrólewie i długa walka o polski tron.
1140-1141	Papież Innocenty II daje zezwolenie biskupowi Henrykowi von Mahren na nawrócenie Prusów na Chrześcijaństwo. Bez inicjatywy i rezultatów.
1147	Książę Bolesław Kędzierzawy ponawia rajdy na ziemie Prusów.
1161	Bolesław Kędzierzawy najeżdża Ziemię Chełmińską i dalej. Ponosi sromotną klęskę ledwo uchodzi z życiem. Wyprawa przeciw Jaćwięgom i wpada w pułapkę.
1167	Książę henryk Sandomierski najeżdża na Prusów. Ponosi klęskę i ginie wraz z całą armią.
1175	Zakon Cystersów ustanawia swoją siedzibę w Oliwie.
1200	Ziemia Prusów to około 40 000 km ² z zaludnieniem 5 osób na km ² na Sambii około 11 osób. Razem około 200 000.
1209-1210	Król Danii Waldemar najeżdża Sambię.
1212	Papież Innocenty III zwraca się do polskich i pomorskich książąt o zaprzestanie prześladowań Prusów nawróconych na Chrześcijaństwo i nie brać ich do niewoli. Cystersi mieli swoją misję.
1216	Misjonarz Chrystian zabiera do Rzymu dwóch pruskich wodzów Surwabuna i Warpode z ziemi lubawskiej i leżańskiej. Tam dla Prusów otrzymują Chrzest od papieża Innocentego III który wkrótce umiera 16 Lipca 1216 roku. Sami byli ochrzczeni na Prusach przez Cystersów. Chrystian zostaje pierwszym biskupem Prus.
1216-1217	Prusowie w rewanżu za Konrada Mazowieckiego napady w rewanżu napadają na Mazowsze.
1218	16 Maja papież Honorius III przyznaje takie same przywileje misjonarzom w Prusach jakie mieli w Ziemi Świętej. Przed tym musieli uzyskać zgodę od biskupa Chrystiana. Biskup udaje się do Rzymu ze sprawozdaniem swojej misji jednocześnie pytając o zezwolenie nauczania nawróconych Prusów. 15 Maja papież wspiera i nawołuje do wsparcia tego projektu. Albericus de Troisfontaines pisze w roku 1228, że legat papieża Wilhelm z Modeny podobno przetłumaczył standardową łacińską gramatykę na Pruski. Książka ta zaginęła bez śladu ?

1220	15 Grudnia, papież Honoriusz III zatwierdza pierwszą do Prus krzyżową wyprawę. Prusowie odbijają od Mazowsza Ziemię Chełmińską.
1221	Wojska Korony przejmują Ziemię Chełmińską. Walka o tą ziemię trwa około trzech lat w efekcie wraca do Prus.
1222	Konrad Mazowiecki przepisuje dużą część Ziemi Chełmińskiej biskupowi Chrystianowi. Przybywają Krzyżowcy i do roku 1224 nie osiągają sukcesów.
1223	Słowiańscy książęta razem z Krzyżowcami najeżdżają Prusy.
1226	Marzec. Cesarz Fryderyk II wydaje Złotą Bullę z Rimini dając Prusów ziemię Krzyżakom. Ziemię Chełmińską bierze pod osobistą kontrolę. Książę Konrad prosi o pomoc przeciwko Prusom. Herrman von Salza wysyła na konsultacje Konrada von Landsberga.
1228	Krzyżacy budują pierwszy drewniany zamek na ziemi Prusów w Małej Nieszawce.
1229	Papież Grzegorz IX wydaje wezwanie do wyprawy przeciwko Prusom. Ogłasza się władcą wszechświata rzeczy i ludzi.
1230	Herrmann Balk przybywa razem z Krzyżakami i niemieckimi przybyszami. W bliskości zamku w Małej Nieszawce budują niedaleko bazę do podboju Prus Vogelsang (stary Toruń).
1231	Hermann von Salza rozpoczyna czystkę wokół Torunia żeby wyeliminować zagrożenie w budowaniu bazy dla Zakonu
1232	Niezadowoleni Prusowie z siłowej chrześcijańskiej misji więzią przez 6-ść lat biskupa Chrystiana. Papież Grzegorz IX wzywa Niemców do wyprawy przeciwko Prusom.

ERA PODBOJU

ROK/LATA	OPIS
1234	Papież Grzegorz IX ogłasza ziemię Prusów jako ziemię św. Piotra (Bulla z Riete 03.08.1234) i przekazuje Krzyżakom.
1234-1235	Z olbrzymią armią około 20 000 wyruszyli Krzyżacy na podbój ziemi Resii prowincji Pomezanii. Siły składały się z około 5 000 Niemców i 16 000 słowiańskich książąt z bezkrólewia Korony. obrońcy Resji pod przywództwem księcia Resji zostali osaczeni w grodzisku dzisiejszego Starego Dzierzgonia nad jarem rzeczki Dzierzgonki. Siłę jaką obrońcy stanowili to około tysiąca zbrojnych. Cały dzień bronili się , dopiero przy zmroku gdański książę Świetopełk z bratem Samborem, razem w sile 5 000 zaatakowali skrzydła obrońców z jednoczesnym frontalnym atakiem. W grodzie wraz z obrońcami skryła się ludność Resji. Gród padł i wszystkich wymordowano. Grodzisko to stało się wypadową bazą przeciwko Prusom. Ziemia Chełmińska staje się autonomią dla niemieckich kolonistów.
1236	Cesarz Fryderyk II w Marburgu uroczyście żegna ochotników udających się na podbój Prus. Margrabia z Miśni przybywa w sukurs Krzyżakom z oddziałem 500 rycerzy. Pustoszył Pomezanię jak tylko potrafił i kosztowało to wiele ludzkich istnień.
1237	Taktyka podboju Prus to opanowanie wybrzeża Zalewu Wiślanego i z niego wypady na mieszkańców w głębi terytorium Prus. Honeda zdobyta przez Henryka von Meissen i ufortyfikowana przez Krzyżaków. Prusowie na próżno próbowali ją odbić.
1239	Prusowie uwalniają biskupa Chrystiana. Składa on protest do Rzymu na nie właściwie prowadzoną w Prusach misję. Na czele dużego wojska przybywa Otto z Brunswiku i grasuje wzdłuż Zalewu. Gdański książę Świetopełk wypowiada Krzyżakom przymierze. W walkach osiąga sukcesy.

ERA I-szego PRUSÓW POWSTANIA

ROK/LATA	OPIS
1242	Wyprawa Prusa Thyrwaido do Rzymu nie powiodła się, nie uzyskał ugody. Wraca i nawołuje do powstania. Prusowie-Pomezanie, Pogezenie wykorzystują zerwanie przymierza Świętopętka z Krzyżakami i razem z księciem i innymi Prusami wzniesają I-sze Prusów Powstanie.
1243	15 czerwca 1243 roku wracający Prusowie z pod Torunia według planu Dytryka de Bernheima mieli wpaść w Krzyżaków zasadzkę w okolicy jeziora Rządź. Okazało się, że sami wpadli w zasadzkę. Poległo 390 Krzyżaków, a przybywające posiłki z Torunia widząc to uciekło. 30 lipca na rozkaz papieża Innocentego IV podział Prus na biskupstwa, dokonane przez legata Wilhelma z Modeny; Chełmińskie, Pomezzańskie, Warmińskie i Sambijskie.
1245	Umiera biskup Christian. Papież Innocenty IV wzywa Krzyżaków do surowego karania Prusów nawróconych Chrześcijan którzy pomagają pruskim powstańcom. Jednocześnie ogłasza krucjatę na Prusy tej samej rangi która była do Ziemi Świętej. Podkreślając, że nie ważne kto w niej bierze udział byleby wspierał Krzyżaków. Katolicki Rzym wydał wyrok śmierci na Prusów.
1246	Wzięty za zakładnika syn Nobilesa pruskiego z Sambii przewieziony do Lubeki jako trofeum i pokazowo zostaje ochrzczony.

1247	Powstańcy w porozumieniu zę Świetopełkiem planują atak na Dzierzgon. Dotychczasowe jego zachowanie było różne. Kiedy Prusowie zaatakowali jego zbrojni nie wzięli udziału, przyglądając się. W rezultacie Prusowie ponieśli klęskę, widząc to jego zbrojni, rzucili się do ucieczki. Krzyżacy dogonili ich i wycięli w pień.
1249	Powstanie zakończyło się Traktatem Pokojowym w Dzierzgoniu. Zwycięzców militarnych nie było a straty były po stronie Prusów z powodu ludobójstwa dokonywanego przez Krzyżaków na mieszkańcach. 7 lutego sygnatoriuszami traktatu byli Prusowie z Pomezanii, Pomezanii, Warmii, Natangii i Barcji. Ich obowiązkiem było na żądanie Zakonu stawić się konno z dwoma towarzyszami żeby uczestniczyć w wojnach prowadzonych przez Zakon. Również zobowiązani zostali do wybudowania 21 kościołów w Natangii, Pomezanii i Warmii. Jedna dziesiąta Prusów przychodów płacona Krzyżakom. Klasa nobilesów mogła wtedy być w stanie rycerskim. Kontrakt ten został przygotowany przez papieskiego legata Jakóba z Luttich, późniejszego papieża Urbana IV.

ERA KONTYNUACJI PODBOJU

ROK/LATA	OPIS
1250-1251	Kontyngent niemieckiego rycerstwa przyprawdzony w latach 1250 - 1251 przez margrabiego brandenburskiego Ottona, biskupa mersaburskiego i hrabiego Henryka z Schwarzburga, natychmiast zostaje użyty na zbrojne wyprawy do Galindii, Barcji, Natangii i Sambii.

1250-1252	<p>Na nieustanne apele papieża trwa mobilizacja europejskiego rycerstwa w tym również bandytów z odpustem od samego papieża.</p> <p>Chrześcijańskie misje przez Krzyżaków są wyrzucane . Taki los spotkał arcybiskupa Prus Alberta Suerbeera z Domikianimem Henrykiem siłą wyrzuconymi z Prus.</p>
1252	<p>18 listopada roku 1252 Innocenty IV wydaje bullę dla następnego najeźdźcy Haakona IV króla Norwegii w wyprawie na Sambię.</p> <p>W tym samym roku kiedy Polska potrzebowała asysty przed tatarskim najazdem, papież zakazał Zakonowi pójścia z pomocą i nakazał dalszy podbój Prus.</p>
1253	<p>Krzyżacy ruszają na podbój Sambii najbogatszej w bursztyn. Najperw niszczą okolice grodzisk Prusów wybijając mieszkańców i paląc ich posesje. Kobiety i dzieci brano w niewolę na handel niewolnikami. Taki los spotkał grodzisko Loschstadt, ziemię Wohnsdorf którą bronił gród Kapostete. Wszystko ogniem spalono i grabieżą zniszczono. Podobnie stało się z grodem terytorium zwanym Ochtolite i Natangią.</p>
1252-1253	<p>Zimą w bitwie z Prusami na zamrożonym zalewie niedaleko Bałgi ginie komtur Dzierzgonia Henryk Stango przegrywając bitwę.</p>
1254-1255	<p>Król Czech Przemysław Ottokar wnuk Barbarrosy wysyła do Prus potężną armię. Razem z margrabią z Brandenburgii Wielkim Mistrzem Zakonu Poppo von Osterno oraz biskupem chełmińskim Heidenreich i warmińskim Anzelmem pustoszą Natangię. Zabijają mężczyzn a kobiety i dzieci biorą na handel niewolnikami. 60 000 armia w poździe zostawia miejscowości; Medenau, Rudau, Quedenau, Waldau, Kaymen, i Tapiau. Zdobywają Prusów twierdzę Tuwangste gdzie węgielny kamień kładą pod Królewiec. Henryk von Strittberg zostaje biskupem Sambii z siedzibą w Królewcu.</p>

ERA II-GIEGO PRUSÓW POWSTANIA

ROK/LATA	OPIS
1260	12 Lipca bitwa pod Durbe. W wojsku krzyżackim bardzo liczni Prusowie podczas bitwy odwrócili się od Zakonu. Dzięki zdradzie Prusów i Kurów krzyżacy zostali pokonani, a w krwawej walce zginęli obaj wodzowie krzyżaccy wraz z około 150 rycerzami. Klęska ta stała się hasłem do wybuchu antykrzyżackiego powstania w Prusach.
1260	21 Styczeń papież Aleksander IV zezwala na porywanie Prusom dzieci którzy odmawiają uczestnictwa z Krzyżakami w wojnie.
1260	Na spotkaniu Prusowie ustanawiają powstanie i wybierają wodzów do walki z Zakonem. Rycerz Herkus Monte z Natangii obejmują przywództwo. Inni wodzowie ; Glande z Sambii, Auctume z Pogezań, Divanus Klekine z Barcji, Glappo z Warmii. Herkus Monte pisze list do papieża, że nie jest to walka przeciw Chrześcijaństwu a tylko niemieckiemu barbarzyństwu. Papież nie odpowiada, i nawołuje chrześcijańską Europę do wzmożonej krucjaty przeciwko Prusom.
1261	21 Stycznia Herkus Monte odnosi spektakularne zwycięstwo nad Krzyżakami pod Pokarwis. Również rozbija drużynę rycerza Waltera von Barbyc ze świeżo Zakonu przybyłymi gośćmi. Nikt nie uszedł z życiem.

1261	W styczniu 1261r. drogą morską zaczęły napływać do Królewca nowe kontyngenty krzyżowców z Westfalii, Magdeburga i generalnie Niemców. Bez zwłoki przystępują do pustoszenia sambijskich wiosek, unikając powstańców, zabierają wszystkich zdolnych do pracy Prusów, w celu wzmocnienia nadmorskich zamków i budowy nowych.
1261	Wódz Warmów Glappo z pomocą Pogezan pod dowództwem Auctume w roku 1261 odbijają gród, zabrany im przez Zakonnych w roku 1240 i mocno ufortyfikowany, Lidzbark Warmiński. Po tym sukcesie Glappo wyrusza na zamek w Braniewie. W zasadzce wybija czterdziestu rycerzy z załogi, reszta nie zwlekając na dalszy bieg wypadków w pośpiechu opuszcza Braniewo. Glappo nie posiadając ilości wystarczającej wojów do obsadzenia Braniewa, doszczętnie niszczy krzyżacką twierdzę i bezpiecznie się wycofuje.
1261	Hrabia z Barby po pustoszeniu Sambii, zaatakowany przez Prusów ciężko ranny, a jego zbrojni jeśli nie uciekli zostali wybici.
1262	Hrabia Julich i hrabia Engelbert z Marchii z licznym wojskiem po ciężkiej walce pokonali Sambów. W zemście wymordowali 3 000 bezbronnych mieszkańców Sambii.
1262	Oblężenie przez Prusów Królewca, Krzyżborka i Bartoszcyc.
1263	Zamek w Wielawie, Waistotepile, Wisenburgu na ziemi Bartów, Krzyżborku również Bartoszyce, Prusowie oblegali z wielkim sukcesem. Krzyżacy zmuszeni głodem, nie mogący doczekać się pomocy, ponosząc wielkie straty, ukradkiem i podczas nocy opuszczali twierdze szukając zbawienia w portowych zamkach. To samo stało się z zamkiem w Brunsberdze (Braniewo) i Reszlu, przed ucieczką sami podpalają twierdze i pod osłoną nocy uciekają. Ponieważ cały czas napływały posiłki z Europy, strategia obrona przez Prusów polegała na ciągłym niszczeniu ich mniejszych twierdz.
1263	Powstańcy na ziemi chełmińskiej zdobywają zamek w Radzynie, pustoszą okolice Elbląga zdobywając okoliczne fortyfikacje które broniły dostępu do Elbląga. Krótkie Prusów przymierze z księciem Gdańska Mściwojem II, pozwoliło na blokadę portu Elbląga.
1264	Prusowie opanowują zamek w Bartoszcycach.

1264	Błyskotliwa akcja Herkusa Monte na Ziemię Chełmińską. zadaje Krzyżakom dotkliwe straty. W powrocie dogonił jego mistrz krajowy Zakonu Helmerich, stoczyli bitwę w okolicach Lubawy. Wybici zostali wszyscy Krzyżacy wraz z dowództwem.
1265	Przybycie w 1265 roku Albrechta księcia brunświckiego i Albrechta księcia z Turyngii z licznym rycerstwem, pozwoliło Krzyżakom na planowanie i rozprawianie się z powstańcami.
1266	Z pomocą dla Krzyżaków w roku 1266, przybywają do Prus bardzo liczne posiłki z Europy, szczególnie z Brandenburgii na czele z ich władcami Ottonem III i Janem I.
1267	Podczas nieudanego oblężenia Elbląga, ginie Auctume przywódca Pogezan. Zastępuje go Linka, który bardzo dynamicznie rozpoczyna akcje przeciw Zakonnym. Razem z Bartami prowadzi kampanię poza terenem Prus i na Ziemi Chełmińskiej pod Pagustin w bitwie zadaje Krzyżakom klęskę w której ginie 12 Krzyżaków i 500 niemieckich najeźdźców.
1267	W roku 1267 mamy wtórne przybycie króla Czech do Królewca z bardzo licznym wojskiem. To jego przybycie z tak licznymi siłami, zaczęło szalę zwycięstwa przechylać na stronę niemiecką. Od razu skierowani zostali do rozprawienia się z Natangami już wielokrotnie gromionych.
1272	Na granicy ziemi Warmów i Natangii pomiędzy twierdzami Królewca i Bałgi budują Krzyżacy zamek Brandenburgia, dzisiaj Uszakowo. Używają siły roboczej zniewolonych Prusów. Glappo, wykorzystał moment wyjścia głównych sił załogi Brandenburgii przeciw Prusom, uderza i opanowuje zamek. Siły krzyżackie wracające z wyprawy nie miały już do czego wracać, zamek zniszczono.
1273	Prusowie oblegają Królewiec od morza i lądu. Sambijski wódz Glante rozbija krzyżacką flotyllę, próbuje wziąć Królewiec oblężeniem i głodem. Zamku nie zdołali zdobyć. Kiedy drogą morską liczne przybyły posiłki zmuszeni zostali do opuszczenia oblężenia zamku. Ranny zostaje Herkus Monte, i przez Krzyżaków zostaje zamordowany.

1273	Po roku Otto III wraca i odbudowuje Brandenburgię, którą w roku 1273 Glappo z Warmami powtórnie rozpoczął oblężenie. Krzyżacy byli przygotowani na taki Warmów manewr. Z niezbyt odległego Królewca zorganizowali bardzo szybką odsiecz. Glappo wzięty we dwa ognie przez przewyższające siły nie miał już nawet szansy na wycofanie się. Pojmanego dzielnego Glappo najpierw poddano torturom, następnie stracono na wzgórzu obrzeża Królewca. Miejsce to Niemcy nazwali Glappenberg, czyli wzgórzem Glappo.
1273	Przywódca Pogezan Linka, rusza na odbicie zamku w Dzierzgoniu wyposażonego w liczną, dobrze uzbrojoną załogę, i gdyby nie posiłki krzyżackie z pobliskiego Elbląga twierdza ta mogła być zdobyta. Linka stosując krzyżacką taktykę, mobilizuje swoje siły, i jeszcze raz w roku 1273 wspólnie z Bartami podejmuje batalię o zdobycie Elbląga. Port ten, wybudowany blisko pruskiego portu Truso był największym dla Pogezan zagrożeniem. Przez niego nieustannie przychodziły niemieckie posiłki dla Zakonu. Niespodziewanie, Linka wprowadził garnizon niemiecki w zasadzkę i zadaje jemu bardzo dotkliwe straty, które przez krótki czas, dopóki następne posiłki z Niemiec nie dotarły, nie pozwoliły Krzyżakom do grasowania ich band po Pogezanii. Bartowie, może najmniej liczny lud Prusów, nie przeprowadzał indywidualnych wypraw przeciw Zakonowi, natomiast we wszystkich uczestniczył. Rok był dla nich tragicznym, w bardzo zaciętej bitwie pod Kowalewem ich wódz Divan Klekine ginie w polu chwały w walce z niemieckimi barbarzyńcami.
1274	Zakon wzmocniony Niemcami i rycerstwem zachodnio europejskim, z całą furią i rządzą zemsty atakuje twierdzę Pogezan Lidzbark Warmiński. Gród zostaje zdobyty, obrońcy ratują się ucieczką a tych którzy nie zdążyli "pojмали i (następnie) wymordowali" Nie znamy dalszych losów wodza Pogezanów Linki. Podobno zaszył się z ocalałymi w części puszczy Galindzkiej dziś znanej jako Puszczy Zielonej zasiedlonej Kurpiami.

1274	Rok 1274 uznano, że powstanie zostało stłumione i pozostały jeszcze trzy Prusów prowincje do podbicia: to Nadrowia, Skalowia i prowincja Jadźwięgów. Krzyżacka metoda walki prowadzona planowanymi zbrojnymi ekspedycjami na osiedla Prusów, nie tylko polegała na ich mordowaniu, czyli likwidowania zaplecza powstańców, ale i też czego nie mogli zagrabić doszczętnie palono wraz z domostwami. Na domiar złego, wszyscy powstańcy byli też gospodarzami, zaczęło brakować żywności. Ludobójstwo mieszkańców, handel kobietami i dziećmi doprowadzało do biologicznej eksterminacji Prusów.

ERA PODBOJU PO II- gím PRUSÓW POWSTANIU

ROK/LATA	OPIS
1276 około	Suwałki, dopiero podczas ostatnich sześciu lat, kiedy Krzyżacy użyli wszystkie swoje siły, upadły po 23 latach. Kilku ocalałych Prusów miało odmówić przyjęcia Chrześcijaństwa.

1277	<p>Podbici Prusowie próbowali jeszcze poderwać się do walki o wolność. Jednym z ostatnich zrywów było powstanie Pogezanów w 1277 roku. Ponownie zwycięzcami okazali się Krzyżacy, "którzy najechali ziemię Pogezanii, wymordowali niezliczoną ilość mężczyzn, spustoszyli ziemię ogniem i grabieżą, porwali kobiety i dzieci, które uprowadzili z sobą". Handel niewolnikami wśród najeźdźców był powszechny. Pokonanie Nadrowów, trwało blisko dwa lata, skutkowało całkowitym wyludnieniem tego pruskiego regionu a tylko niewielu zdecydowało się na przyjęcie chrztu i zaakceptowanie niemieckiej władzy. Podbój został przerwany, gdyż Warmowie, Natangowie, Sambowie, a przyłączyli się do nich też Bartowie i Pogezanie wywołali bunt przeciw Krzyżakom. Rozwścieczeni Niemcy z całą bezwzględnością krwawo rozprawili się z ludnością, przykładnie, z zastosowaniem okrutnych tortur i niczym Droga Krzyżowa wieszając Prusów na przydrożnych drzewach, stłumili jeszcze jeden Prusów zryw do wolności.</p>
1278	<p>Prusowie bez względu na utratę dużej części kraju, nadal bohatersko bronili się "oprowadzenie ziemi Reitawa kosztowało rycerzy chrześcijańskich wiele trudu, poniesiono znaczne ofiary w ludziach. Trudniejsze były jednak walki toczone z obrońcami ziemi Katawa. Jednego do niego dościa strzegła twierdza Otholichiae, której załoga skutecznie przez długi czas odpierała ataki wojsk krzyżackich następnie mężczyzn, wymordowali wzięli do niewoli kobiety i dzieci, a sam zamek do szczętu spalili ". Nie mniej czasu, ofiar i trudu kosztowało zdobycie twierdzy Cemeinswike. Jej obrońcy z powodzeniem odpierali kolejne ataki wojsk chrześcijańskich, znużeni w końcu, oddali gród, sami salwując się ucieczką na Litwę a resztę spotkał los obrońców Otholichiae.</p> <p>Kolejną ziemią zniszczoną "grabieżą i ogniem" przez zakon krzyżacki był Lethowis w Nadrowi. Po jej zdobyciu "zabili lub wzięli do niewoli wielu ludzi, a ...zamki wraz z ich przedzamczami, podkładając pod nie ogień, spalili. Zdobyli tak wielkie łupy w postaci koni, bydła i innych rzeczy, że z trudem mogli go ze sobą unieść".</p> <p>Pokonanie Nadrowów, trwało blisko dwa lata, skutkowało całkowitym wyludnieniem tego pruskiego regionu a tylko niewielu zdecydowało się na przyjęcie chrztu i zaakceptowanie niemieckiej władzy.</p>
1278	<p>Prusowie nie byli biernymi obrońcami, niech świadczy fakt roku 1278, "równy ze wschodem słońca, pod zamek krzyżacki Labiawa podsunęło się, zupełnie nieoczekiwanie, 400 Prusów na łodziach. Zaskoczywszy załogę, zamek opanowali i spalili. Zbrojnych rycerzy w łóżkach pozabijali, zaś niewiasty i dzieci wraz z wielką zdobyczą uwieźli ze sobą".</p>

1279	<p>Następnie zniszczony został okręg Meruniske, w którym zabito ośmiuset "panów cieszącym się dużym mirem", sześciuset "ludzi obojga płci" wzięto do niewoli, pozostałych mieszkańców wybito, a cały okręg ograbiono i zniszczono ogniem. Warto zauważyć, że w przeciwieństwie do Nadrowii i Skalowii niekiedy oszczędzano mężczyzn. Tym razem przezornym krzyżakom chodziło o zachowanie potrzebnej siły roboczej. Jedyne znane geograficznie siedlisko Skalowów Sassa padło łupem Krzyżaków i Skalowia podbita została ogłoszona.</p>
1280	<p>Ostatnim etapem krwawego podboju Prusów było pokonanie Jadźwiągów. Trzeba korzystać i z bardzo dużą wnikliwością, czytać kronikę Dusburga - Jaćwiescy wodzowie Kantegerda i Jedete, dobrowolnie mieli przyjąć wiarę Krzyżaków a jednocześnie całkowitemu zniszczeniu uległy wszystkie gospodarstwa.</p> <p>Scurdo, wódz ziemi Kimenow, nie miał ochoty przyjęcia wiary od Krzyżaków, ze wszystkimi zbrojnymi uchodzi na Litwę i już nie wrócił. Na jego ziemi Zakonni "wielu zabili, uprowadzili tysiąc ludzi, których wzięli do niewoli". W podboju Jadźwiągów wspomagały Krzyżaków ochotnicze oddziały rycerzy-rozbójników, którzy dokonywali grabieżczych napadów i tak np. niejaki Marcin z Golina najechał pewną wioskę jaćwieską "a jej mieszkańców wyłapał i pozabijał" (wszystkich a więc kobiety i dzieci), wzięł tylko łupy. Innym jednak razem napadł wioskę "zabił dziesięciu mężczyzn w kąpielni..., uprowadził ze sobą konie, bydło i inne zdobycze razem z kobietami i dziećmi". Wkrótce Krzyżacy zniszczyli "ogniem i grabieżą" kolejne ziemie jaćwieskie - Pokimę, Krasimę, Silię, Kirsnowię i inne, wszędzie dokonując mordów, rabując i biorąc mieszkańców w niewolę.</p>
1283	<p>Podbój Prus zakończył się. Większość ludności uciekała gdzie tylko mogła. U sąsiadów miała azyl. Rycerzom niemieckim, ironicznie kończąc, zabrakło ludzi do mordowania.</p> <p>Re-asumując. W Rzymie na Prusów w XIII wieku wydany został wyrok śmierci przez Rzymski Kościół. Do wykonania wyroku zgłosili się niemieccy mordercy z bandytami chrześcijańskimi Europy. Dzisiaj wśród winnych ludobójstwa na Prusach nie ma winnych.</p>

ERA ZNIEWOLENIA

ROK/LATA	OPIS
1308	12-ty Wielki Mistrz Siegfried von Feuchtwangen wydał nakaz z 30 przykazami, że Prusowie, kapłani (Waideloci) nie są więcej tolerowani. Pruska służba w niedzielę musza być na Mszy i w spowiedzi. Nie wolno mówić językiem pruskim. Kara dla Prusa był roczny zarobek. Pruscy uciekinierzy mieli być przybici przez uszy do drzwi.
1309	Przeniesienie Krzyżaków kwatery z Wenecji do Malborka.
1310	Pod przywództwem Wimpiniusa powstanie pruskich chłopów w Barcianach.
1326	Piotr z Dusburga krzyżacki kronikarz który zarejestrował podbój Prusów kończy swoją kronikę "Kronika Ziemi Pruskiej". Źródło wiedzy o podboju Prus.
1331	Po bitwie pod Płowcami z Władysławem Łokietkiem Prusowie odmawiają Krzyżakom wymordowanie polskich jeńców.
1350	Zakonnik z Malborka spisuje "Słownik Elbląski" z pruskimi słowami.
1351	Wielka zaraza dociera do Prus. Prusowie w ucieczce do lasu opuszczają domostwa. Wśród nich jest największa liczba ocalonych.

1351-1397	Zniewolenie Prusów występowało pod bardzo wieloma względami. Przesiedlenie ludzi Nadrowi, Skalowi i Jaćwieży z pograniczu z Litwą dla stworzenia bezludnego, obronnego pasa. Prusowie byli upośledzeni w prawach dziedziczenia. Na wszelkiego rodzaju niemieckich posesjach Prusowie nie mogli być zatrudnieni do żadnej służby. Pilnowano Prusów do udziału w Mszach. Sytuacja prawna pruskiej ludności była zróżnicowana, upośledzona w stosunku do pozostałych grup etnicznych. Służenie Niemcom na każde ich zawołanie.

ERA III-cie PRUSÓW POWSTANIE I ICH ZANIK

ROK/LATA	OPIS
1397	Rycerstwo pruskie oficjalnie zakłada Towarzystwo Jaszczurcze. Członków obowiązuje wewnętrzna tajność postanowień.
1398	Z udziałem pruskich rycerzy inwazja Krzyżaków na wyspę Gotlandia.
1409	Unia Polsko-Litewska wspiera niepokoje przeciw Krzyżakom.

1410	<p>15 Lipca miała miejsce Bitwa pod Grunwaldem. W skrzydle Krzyżackich lekkokonnnych większość stanowili Prusowie ponad 5 000. Kiedy skrzydło to poszło w pościg za Litwinami to już ani Prusowie ani Litwini nie pojawili się na polu bitwy. Prusowie pomogli Litwinom wybić resztę krzyżackich lekkokonnnych. Żaden na pole bitwy nie wrócił. Późniejszy komentarz Krzyżaków , Prusowi nie bili się jak zawsze. Skrzydło przestało istnieć.</p> <p>W końcowej fazie bitwy Ulrich von Jungingen rzuca na pole bitwy odwody 15-ście gościnnych hufców pod dowództwem 16-tej Chełmińskiej Chorągwi pruskiego rycerstwa. Zadaniem było okrążenie i atak wzdłuż na skrzydło ciężkozbrojnych Jagielly. Prusowie wyprowadzili odwody w pole i poddali się Jagielle. Przegranie bitwy Krzyżacy zarzucają zdradzie Chorągwi Chełmińskiej.</p>
1410	<p>Pruscy rycerze Chorągwi Chełmińskiej nie uczestnicząc w samej bitwie zajęli się przejmowaniem krzyżackich zamków i przekazywaniem ich Jagielle. Były to zamki w Kowalewie, Ostródzie, Olsztynku, Krzyżborku, Bałdze. Podczas rewizji u Prusa rycerza Mikołaja von Pfeilsdorf Zakon znalazł wrogą dla Zakonu korespondencję z Koroną wraz z polskimi proporczykami. W Październiku 1410 bez sądu został stracony w Grudziądzu. Był łącznikiem Prusów Towarzystwa Jaszczurczego z Koroną. Korona wygrała bitwę z pomocą pruskiego rycerstwa z Towarzystwa Jaszczurczego, ale nie wojnę.</p>
1411	<p>Pokój Toruński, wszystkie zamki zwrócono Krzyżakom.</p>
1414	<p>Kontynuacja potyczek Korony z Krzyżakami.</p>
1422	<p>Na zakończenie potyczek Pokój Toruński na rzecz przyłączenia Żmudzi do Litwy.</p>
1440	<p>13 Marca 1440 roku na zjeździe pruskiego rycerstwa chełmińskiego założono konfederację ziemian i mieszczan Związek Pruski.</p>
1441	<p>Krzyżacy zabraniają osiedlanie się Prusom w miastach.</p>
1453-1466	<p>Wojna Trzynastoletnia, niudolność dowódcy i zachłaność polskiej szlachty, wojna o dwanaście lat za długa. Wyjątkowa wrogość do Prusów pomimo ich wielkiego militarnego wysiłku i wkładu. Dla Prusów była to gospodarcza katastrofa. Po raz ostatni występowali jako Prusowie. Kontynuacja wrogości kleru. Warmia w posiadaniu Korony nie stworzyła dla Prusów nawet słownika prusko-polskiego. Walka o wolność tożsamości pruskiej została zakończona. To był koniec III-ciego ostatniego Prusów Powstania.</p>

1466	<p>Drugi Pokój Toruński. Prusowie zostali przez Koronę zdradzeni. W żadnym stopniu Prusy Królewskie nie zatroszczyły się o jej rdzennych mieszkańców. Szlachtę i kler interesowała tylko pańszczyzna.</p> <p>Jeszcze po 1947 roku potomkowie Prusów mówili ; “my nie Niemcy, ale też nie Polacy, my tutejsze”</p>
1525	<p>Hołd Pruski 10 Kwietnia. Albrecht Hohenzollern siostrzeńcem Zygmunta Starego składa przysięgę niemieckiego prusactwa na wierność i posłuszeństwo.</p>
1525	<p>Powstanie na Sambie pruskich chłopów krwawo stłumione przez Litwinów na rozkaz króla Zygmunta Starego dla Albrechta.</p>
XV-XVI wiek	<p>W XVI w. nastąpił dla potomków Prusów moment przełomowy. W ciągu zaledwie kilkudziesięciu lat zatracili elementy wyróżniające ich spośród innych etniczności zamieszkujących Prusy. Cóż się stało? Jednym z determinantów owej asymilacji było coraz powszechniejsze przyswojenie wiary chrześcijańskiej. Sam chrzest nie wystarczał, aby wykorzenił dawne wierzenia i związane z nimi zwyczaje. Tym bardziej, że Krzyżacy nie przywiązywali zbyt wielkiej wagi do akcji misyjnej. Ciężar chrystianizacji wzięły na siebie wpiery zakony, potem biskupstwa. Brak głębszego życia religijnego u Prusów wynikał też z bariery językowej. Brakowało księży ze znajomością tego języka. Brakowało nawet tłumaczy (tzw. tolków), niekiedy więc uciekano się do pomocy dzieci, nawet przy spowiedzi! Jedynie w Lidzbarku Warmińskim kształcono kilkoro dzieci pruskich jako pomoc dla księży.</p> <p>Sytuację zmieniła reformacja. Położono wówczas znaczny nacisk na naukę religii, trzykrotnie przetłumaczono na język pruski katechizm (1545, 1561). Próbowano też zwiększyć grupę kapłanów obeznanych z tym językiem poprzez stypendia na uniwersytecie królewskim, choć od razu pojawił się problem z chętnymi kandydatami. Troszczono się natomiast usilnie o tłumaczy i szkolnictwo parafialne, jednak już w języku niemieckim. Całość tych przedsięwzięć spowodowało dosyć skuteczne wykorzenienie dawnych tradycji i zwyczajów.</p>
1650	<p>Łomżyński jezuita Łukasz Kościerza Załuski odwiedza Puszcę Zieloną. Stwierdza, że mieszkańcami są Prusowie albo uciekinierzy z Prus dzisiejsi Kurpiowie.</p>
1707	<p>Kurpiowie jako pierwsi zorganizowali ludową partyzantkę przeciw Szwedom. Wtedy to Karol król Szwedów o mały włos a straciłby życie.</p>

1708	W bitwie ze Szwedami stoczonej 22-23 stycznia 1708 roku pod Kopańskim Młynem wyrósł Stach Konwa kurpiowski bohater. Odwet Szwedów był tak okrutny, że w obecnych realiach trudno sobie to wyobrazić. Żeby złamać rodziców chłostano dzieci, a im samym odstrzeliwano palce, na głowie zaciskano opaski do momentu że oczy wychodziły na wierzch. W lasach palono osiedla mordowano mężczyzn powyżej 15-go roku życia. Okrucieństwa Szwedów nie złamały Kurpiów.
1733-1736	Kurpiowie bronili praw króla Stanisława Leszczyńskiego.
1794	Kurpiowie brali udział w Kościuszkowskim powstaniu.
1809	Kurpiowie służyli w zorganizowanym 6-tym Pułku Strzelców Piesznych w wojnie z Austrią , służyli za darmo.
1830-1831	Kurpiowie brali udział w Powstaniu Listopadowym. W słynnej bitwie pod Ostrołęką w której dowodził gen. Józef Bem.
1863-1864	Udział Kurpiów w Powstaniu Styczniowym, że strony Rosjan kosztował ich bardzo dużo. Spowodowało to masową ich emigrację do USA.
1939-1945	Liczna kurpiowska partyzantka.

Post Scriptum. Pisanie czy czytanie o losie niezwykłego narodu Prusów jest bardzo męczącym i wyczerpującym. Prusów walka o wolność trwała 53 lata z całą Chrześcijańską Europą. Prusowie pokonani zostali tylko przez ludobójstwo. Nie ma odważnych żeby tak pisać. Zleceniodawcą był Katolicki Rzym a wykonawcą bandyci z całej Chrześcijańskiej Europy pod ścisłym kierownictwem z urodzenia barbarzyńskich morderców Niemców. Dzisiaj jedni i drudzy fałszują wszystko o Prusach. Z powodu kleru w Polsce tak samo się działo i tak się to dzieje.

Kwiecień 2020

